

Rafał Kazimierz Wilk

"Zarys filozofii", Adam Węgrzecki, Kraków 2002 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 40/1, 272-275

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Adam Węgrzecki, *Zarys filozofii*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002, ss. 163.

W ostatnich latach na naszym rynku księgarskim pojawiło się wiele książek stawiających sobie za cel wprowadzenie w arkana myślenia filozoficznego. Ukazały się zarówno tłumaczenia dzieł obcojęzycznych, jak też prace autorstwa filozofów polskich. Pośród nich godną odnotowania jest praca *Zarys filozofii* pióra wybitnego filozofa, tłumacza dzieł filozoficznych i pedagoga Adama Węgrzeckiego. Wszyscy, którzy chcą zapoznać się z problematyką filozoficzną albo też poszukują świeżych spojrzeń na stare zagadnienia, otrzymali tę możliwość dzięki omawianej pracy.

Zamierzeniem A. Węgrzeckiego, jak pisze w *Przedmowie*, było zaproponowanie poszukującemu dostępu do filozoficznej myśli pewnego przewodnika, który dokonałby niezbędnych dla początkującego objaśnień. Autor pisze: „Przystąpienie do studiowania każdej dziedziny wymaga zwykle jakiegoś przewodnika, który umożliwi wstępną orientację. *Zarys filozofii* można właśnie potraktować jako tego rodzaju przewodnik” (s. 7). W omawianym przewodniku czytelnik jest prowadzony ku podstawowym pojęciom filozoficznym, takim jak: byt, poznanie, prawda, rozum, dusza, wartość, dobro, sprawiedliwość. Swoje przedsięwzięcie autor realizuje w 13 rozdziałach, które konstytuują cztery odrębne tematyczne części omawianej książki.

Część pierwsza, zatytułowana *Zagadnienia wstępne*, jest równoznaczna z rozdziałem pierwszym noszącym tytuł *Pojęcie filozofii* (ss. 9-26). Znalazły się tutaj informacje na temat narodzin filozofii, koncepcji filozofii, analizy pokazujące odniesienie filozofii do religii oraz do nauk szczegółowych, następnie autor prezentuje poszczególne działy filozofii i wskazuje na znaczenie filozofii.

Część druga została poświęcona filozofii bytu. Składają się na nią cztery rozdziały. (W omawianej książce są to kolejne rozdziały, od drugiego do piątego włącznie). Na początku tej części, czyli w rozdziale drugim (ss. 27-32) autor prezentuje pojęcie metafizyki i ontologii oraz ich problematykę. Rozdział ten kończy się ukazaniem w zarysie roli metafizyki w historii myśli ludzkiej. Rozdział trzeci (ss. 33-51) został poświęcony zagadnieniom związanym z rozumieniem natury bytów. Zostały tu omówione kwestie odnoszące się do pojęcia i koncepcji bytu oraz podstawowe stanowiska filozo-

ficzne w tej dziedzinie – monizm i pluralizm bytowy, realizm umiarkowany oraz dualizm.

W rozdziale czwartym zatytułowanym *Prawidłowość świata* (ss. 52-64) autor postawił czytelnika wobec pytań: „Jaka jest (...) natura porządku istniejącego w rzeczywistości? Na czym on właściwie polega, jak się realizuje, w jaki sposób do owego porządku dochodzi?” (s. 53) A. Węgrzecki zastanawia się i przybliża wyjaśnienia tych właśnie kwestii, omawiając finalistyczne ujęcie świata, koncepcję związku przyczynowo-skutkowego, teorię determinizmu i indeterminizmu. Część tę kończy rozdział poświęcony kwestii rozwoju rzeczywistości (ss. 65-73). Otrzymujemy tu omówienie koncepcji cyklicznego rozwoju rzeczywistości, przybliżenie ewolucjonistycznej oraz dialektycznej koncepcji rozwoju, całość zaś zamykają analizy myśli Teilharda de Chardin.

Część trzecia omawianego *Zarysu* została poświęcona teorii poznania. Składają się na nią rozdziały od szóstego do dziewiątego. Podjętą problematykę inicjują rozważania na temat teorii poznania jako dziedziny filozoficznej (ss. 74-78). Autor podjął tu zagadnienia przedmiotu teorii poznania oraz omówił problematykę tej dziedziny filozoficznej.

Rozdział siódmy (ss. 79-96) nosi tytuł *Źródła wiedzy o świecie*. W pierwszym punkcie tego rozdziału (w *Uwagach ogólnych*), Węgrzecki odpowiada na pytanie, co to znaczy być „źródłem” wiedzy? Odpowiadając na nie, autor wskazał, że słowo „źródło” jest bowiem dwuznaczne, dlatego też można je rozpatrywać w dwóch kierunkach. „W pierwszym chodzi o to, skąd bierze się cała wiedza, jak objaśnić jej pochodzenie. Gdy natomiast interesuje nas aspekt metodologiczny, chodzi o rozstrzygnięcie, jaką drogę powinniśmy obrać, aby uzyskać prawdziwe poznanie rzeczywistości” (s. 79). W dalszej części autor omówił poszczególne postawy poznawcze określane mianem empiryzmu i racjonalizmu, następnie przedstawił teorię empiryzmu genetycznego, całość zaś kończą wyjaśnienia na temat irracjonalizmu.

W rozdziale ósmym (ss. 79-105), zatytułowanym *Możliwości poznawcze człowieka*, zostały poczynione istotne uwagi na temat idealizmu i realizmu epistemologicznego, agnostycyzmu i sceptycyzmu. Po tak przygotowanym gruncie autor podjął centralną kwestię teoriopoznawczą, czyli zagadnienie prawdy. *Prawda i jej charakter* – tak brzmi tytuł rozdziału dziewiątego (ss. 105-117). Z lek-

tury tego rozdziału czytelnik najpierw dowiaduje się, jak brzmi klasyczna definicja prawdy, dalej zaś, co mówią – jako kryterium prawdziwości – koncepcja oczywistości, koncepcja zgody powszechnej, koncepcja koherencyjna i utylitarystyczna. Ostatni punkt tego rozdziału stanowią analizy na temat prawd względnych i prawd absolutnych.

Rozdział dziesiąty – *Antropologia filozoficzna jako dziedzina filozofii* (ss. 118-123) – inicjuje rozważania części czwartej prezentowanej książki, zatytułowany *Filozofia człowieka*. Autor omówił w nim powstanie i założenia antropologii filozoficznej oraz problematykę tej dyscypliny filozoficznej.

Natura i istota człowieka stały się przedmiotem badań rozdziału jedenastego (ss. 123-140). Otrzymujemy tu najpierw wyjaśnienia odnoszące się do charakteru natury ludzkiej, następnie zaś została podniesiona problematyka stałości i zmienności tejże natury. Dalej autor omówił próby zdefiniowania człowieka, do których należą następujące jego określenia: człowiek – istota rozumna; człowiek – to byt tworzący samego siebie; to istota społeczna; działająca; istota symboliczna; twórca wartości. Całość zamykają uwagi na temat stanowiska człowieka w świecie.

Rozdział dwunasty został zatytułowany *Struktura człowieka* (ss. 141-151). Zgodnie z tym, co mówi tytuł, autor wskazał w nim na kwestię złożoności struktury bytowej człowieka a następnie omówił problem duszy i ciała człowieka. Odstani punkt tego rozdziału stanowi zagadnienie osoby ludzkiej.

Całość omawianej książki zamyka rozdział trzynasty, którego tytuł brzmi: *Wolność człowieka*. A. Węgrzecki wyjaśnił w nim, co należy rozumieć przez wolność negatywną i wolność pozytywną, czym jest wolność zewnętrzna, a czym wolność wewnętrzna. Rozdział kończą analizy dotyczące warunków zaistnienia wolności oraz wskazanie tego, co stanowi jej zagrożenia.

Podjmując się zadania napisania przewodnika wprowadzającego w zagadnienia filozoficzne, każdy autor staje przed zadaniem dokonania wyboru zagadnień. W tego typu pracach pewna arbitralność nie jest zatem wadą, ale – gdy jest poczyniona prawidłowo – staje się ich zaletą. Zaprezentowana tutaj, właściwie przez wymienienie – ze względu na bogactwo podejmowanych tematów – problematyka ukazuje, jak starannie został dokonany wybór tematów. Tego, kto zachęcony lekturą *Zarysu* chciałby dowiedzieć się coś

więcej o badaniach i myśli filozoficznej A. Węgrzecki odsyła „do większych opracowań, takich jak: *Historia filozofii* Władysława Tarkiewicza, *Historii filozofii* Fredericka Coplestona, *Historii filozofii starożytnej* Giovanniego Reale” (s. 7). W zakończeniu *Przedmowy* do omawianej pracy autor jeszcze raz dodał: „Filozofia jest znacznie bogatsza od tego, co zostało przedstawione w podręczniku, podejmowała i podejmuje znacznie więcej zagadnień, aniżeli te, które zostały w nim omówione. Bardziej rozległy jest dorobek filozoficzny przeszłości, jak też bogatsza jest panorama myśli współczesnej. Z tych też względów podręcznik rzeczywiście przedstawia jedynie zarys filozofii, jak zaznaczono w jego tytule”.

Właśnie tak skonstruowana praca była bardzo oczekiwana, wszak na próżno by jej szukać na półkach księgarskich. Tam zagościła chyba tylko kilka dni. Teraz można się za nią rozglądać jedynie w dobrych bibliotekach albo czekać na wznowienie wydania. I ten fakt chyba najlepiej wypowiada ocenę omawianej tu książki.

Rafał Kazimierz Wilk